

Tulumaksuseaduse ja kogumispensionide seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1 Sisukokkuvõte

Tulumaksuseaduse muudatustega kaasajastatakse finantsvaralt saadud tulu maksustamise edasilükkamist võimaldavat investeerimiskonto reeglistikku ja ka muid investeeringutelt saadud tulu maksustamist puudutavaid seadusesätteid.

Seadusemuudatuste tulemusel muutub investeerimiskonto reeglistik paindlikumaks ja väikeinvestorite vajadusi paremini arvestavaks, võimaldades maksuefektiivset investeerimist senisest enamate finantsinstrumentide ning senisest laiemas teenusepakkujate ringi puhul.

Eelnõuga muudetakse investeeringutulude maksustamine väikeinvestori jaoks enam maksevõimelisuse põhimõtet arvestavaks, sest investeerimisega seotud kulusid ja ebaõnnestunud investeeringutest saadud kahju lubatakse tulust/kasust maha arvata nii investeerimiskonto kasutamise kui ka n-ö tavalisest investeerimise korral.

Peamiste muudatustena:

- hõlmatakse investeerimiskonto finantsvara loetellu pandikirjad, reguleeritud ühisrahastuse instrumendid ja krüptovara;
- lubatakse nii investeerimiskonto kaudu kui ka selle väliselt investeerimisel saadud tulust maha arvata lisaks otsestele tehingukuludele ka kaudsed kulud, nt väärtpaberikonto haldustasu;
- võimaldatakse kasu ja kahju tasaarvestamist ka investeerimiskonto väliselt ühisrahastusse ja krüptovarasse investeerimisel;
- välistatakse investeerimiskonto lubatud finantsvara hulgast tegevusloata väikefondide osakud.

Tulumaksuseaduses tehakse ka paar muud laadi muudatust seoses praktikas ilmnunud probleemidega. Üks neist puudutab füüsilisele isikule makstava mitterahalise kahju hüvitiste maksustamist, mille puhul laiendatakse tulumaksuvabastust ka sellisele mittevaralise kahju hüvitisele, mille on välja mõistnud mõni vaidluste kohtuväliseks lahendamiseks loodud organ.

Teine muudatus on seotud potentsiaalse Euroopa Liidu rikkumismenetlusega investeerimisriskiga elukindlustuslepinguid pakkuvate mitteresidendist kindlustusandjate maksustamise suhtes ja sellega kõrvaldatakse residendist ning mitteresidendist kindlustusandjate erinev kohtlemine.

Kogumispensionide seaduse muudatus on seotud investeerimiskonto finantsvara loetelu laiendamisega ja sellega välistatakse teatud finantsvara pensioni investeerimiskonto kasutamisel lubatud investeeringute seast.

1.2 Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja tulumaksuseaduse muudatuste osa koostas Rahandusministeeriumi maksu- ja tollipoliitika osakonna nõunik Elo Haugas (elo.haugas@fin.ee, tel 5885 1332) ning

kogumispensionide seaduse muudatuse osa finantsteenuste poliitika osakonna nõunik Kertu Fedotov (kertu.fedotov@fin.ee, tel 5885 1393).

Eelnõu juriidilist kvaliteeti kontrollis Rahandusministeeriumi personali- ja õigusosakonna õigusloome valdkonna juht Virge Aasa (virge.aasa@fin.ee, tel 5885 1493). Eelnõu toimetas keeleliselt personali- ja õigusosakonna keeleteimetaja Sirje Liloover (sirje.liloover@fin.ee, tel 5885 1468).

1.3 Märkused

Eelnõu näeb ette tulumaksuseaduse 1. jaanuaril 2024 jõustunud redaktsiooni (RT I, 21.11.2023, 6) ja kogumispensionide seaduse 1. jaanuaril 2024 jõustunud redaktsiooni (RT I, 06.07.2023, 45) muutmise.

Eelnõule on koostatud väljatöötamiskavatsus, mis saadeti kooskõlastamiseks ja huvigruppidele arvamuse avaldamiseks 2022. a. novembris.¹ Eelnõu sisu vastab väljatöötamiskavatsuses kirjeldatule.

Eelnõu on osaliselt seotud Riigikogu menetluses oleva krüptovaraturu seaduse eelnõuga, millega muuhulgas võetakse kasutusele Eesti õiguses seni kasutamata mõisted „krüptovara“ ja „krüptovarateenuse osutaja“, mida kasutatakse ka käesolevas eelnõus.

Eelnõu ei ole seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

Seadus on mõningate eranditega kavandatud jõustuma üldises korras ja maksumaksja jaoks soodustava iseloomuga sätteid on kavas rakendada tagasiulatuvalt alates 2024. aasta 1. jaanuarist. Krüptovaraga ja tegevusloata väikefondi valitsejatega seotud sätted jõustuvad 2025. aasta 1. jaanuaril.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks Riigikogus on vajalik poolthääle enamus.

2. Seaduse eesmärk

Tulumaksuseaduse muutmise peamine eesmärk on kaasajastada seaduse §-des 17¹ ja 17² sätestatud finantsvaralt saadud tulu maksustamise edasilükkamist võimaldavat investeerimiskonto reeglistikku ning ka muid investeringutest saadud tulu maksustamist puudutavaid sätteid.

Muudatuste eesmärk on muuta investeerimiskonto reeglid paindlikumaks ja väikeinvestorite vajadusi paremini arvestavaks, võimaldades maksuefektiivset investeerimist senisest enamate finantsinstrumentide ning senisest laiema teenusepakkujate ringi puhul. Investeerimiskonto kasutamine peaks muutuma atraktiivsemaks ja seeläbi vähendama väikeinvestori motivatsiooni asutada investeringute tegemiseks äriühing.

Investeerimiskonto reeglid peaksid olema kasutaja jaoks võimalikult lihtsad ja arusaadavad ning arvestama finantskeskkonnas toimunud arenguid, aidates nii kaasa investeerimiskontode

¹ <https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/4cdf44-ded0-4200-bd46-c5cae7558f3>

arvu suurenemisele ning suuremas plaanis ka inimeste finantsteadlikkuse ja -seisundi parandamisele. Samal ajal peab maksuhalduril olema võimalik saada investeerimiskontodega seoses maksukohustuse täitmise õigsuse kontrollimiseks vajalikku teavet. Samuti peaks maksusoodustust kasutades jätkuvalt olema võimalik investeerida üksnes finantsjärelevalvele alluvate teenusepakkujate kaudu, et tagada läbipaistvus ja investorikaitse nõuete järgimine.

Eelnõuga soovitakse muuta investeeringutulude maksustamine väikeinvestori jaoks ka tajutavalt õiglasemaks ja enam maksevõimelisuse põhimõtet arvestavaks, võimaldades investeerimisega seotud kulusid ja ebaõnnestunud investeeringutest saadud kahju tulust/kasust maha arvata nii investeerimiskonto kasutamise kui ka n-ö tavasüsteemis investeerimise korral.

Investeerimiskonto reeglistik on tulumaksuseaduses alates 2011. aastast ja selle eesmärk on füüsiliste isikute (n-ö jae- või väikeinvestorite) investeerimistegevuse soodustamine. Investeerimiskonto on krediidasutuses avatud ja füüsilise isiku tuludeklaratsioonis investeerimiskontona määratletud rahakonto, mida kasutades saab seaduses loetletud finantsvaradelt teenitud tulu maksustamise hetke edasi lükata. Investeerimiskonto kasutamisel ei maksustata mitte konkreetseid finantstulu liike (nt dividend, intress, väärtpaberi võõrandamisest saadud kasu), vaid investeeringutelt teenitud kogutulu ja seda alles siis, kui investeerimiskontolt tehtud väljamaksed ületavad sellele tehtud sissemakseid. Sel moel saab investeeringuobjekte vahetada ilma vahepealse maksukohustuse tekketa ja lükata maksustamise hetke edasi investeerimistulu n-ö tarbimisse võtmise ajani.

Investeerimiskonto süsteemi loomise eesmärk oli muuhulgas muuta eraisikuna investeerimine maksunduslikult sarnasemaks äriühingu kaudu investeerimisega, mille puhul saab investeeringuid vahetada maksuneutraalselt ja teenitud kasumit maksustatakse alles selle äriühingust välja võtmisel.

Investeerimiskonto süsteemi kehtestamisel 2011. aastal hõlmati sellega tavainvestorite seas tol ajal levinumad finantsinstrumendid, lähtudes seejuures ka teenusepakkuja finantsjärelevalvele allumisest (või muul moel tagatud suuremast usaldusväärsusest), samuti maksuhalduri võimalustest oma kontrollitegevuseks vajaliku teabe saamiseks.

Vahepeal on finantsteenuste turul toimunud olulised arengud, mille tulemusel on ka tavainvestorile muutunud lihtsalt kättesaadavaks varasemast märksa enam investeerimisvõimalusi. Neist üks levinuim on ilmselt raha paigutamine ühisrahastusplatvormide kaudu, kuid üha enam ka krüptovarasse investeerimine. Samuti on krediidasutuste kõrvale lisandunud teisi finantsasutusi, mis võimaldavad investeerimiskonto kasutamist.

Ühisrahastusplatvormi vahendusel soetatavad nõudeõigused (laenud) ja osalused ei ole praegu investeerimiskonto lubatud instrumentide ringiga hõlmatud. Sellistelt investeeringutelt saadud tulu (eelkõige intress) maksustatakse brutopõhimõttel ja sellest pole võimalik maha arvata platvormi kasutamisel tekkivaid tehingu- ega halduskulusid ega ka investeeringutelt saadud kahju (nt lootusetud laenud). Tulumaksuga maksustatakse igasugune realiseeritud tulu ehk ühisrahastusplatvormil olevale kontole laekunud tulu brutosumma, olenemata sellest, kas see võetakse sealt välja või paigutatakse näiteks uutesse laenudesse.

Sisuliselt sama toimub praegu ka krüptovaraga tehtud tehingutelt saadud tulu puhul, kus investeerimiskonto abil maksukohustuse edasilükkamine pole võimalik² ja kehtivad üldised vara võõrandamisest saadud kasu maksustamise reeglid.

Eelnõu eesmärk on investeerimiskonto reegleid kaasajastades ülal kirjeldatud probleemide lahendamine.

Lisaks soovitakse eelnõuga lahendada paar muud praktikas ilmnenud probleemi. Üks neist puudutab füüsilisele isikule makstava mitterahalise kahju hüvitise maksustamist ja teine on seotud potentsiaalse Euroopa Liidu rikkumismenetlusega investeerimisriskiga elukindlustuslepinguid pakkuvate mitteresidendist kindlustusandjate maksustamise suhtes.

Kogumispensionide seaduse muudatuse eesmärk on piirata pensioni investeerimiskonto kasutamisel lubatud investeeringute seast osa n-ö tavalise investeerimiskontoga hõlmatavat finantsvara (kehtiva seaduse kohaselt nende ulatus kattub).

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kolmest paragrahvist. Esimeses paragrahvis sätestatakse tulumaksuseaduse (edaspidi ka *TuMS*) muudatused, teises paragrahvis kogumispensionide seaduse muudatus ja kolmandas paragrahvis seaduse jõustumise aeg.

Paragrahvi 1 punktiga 1 muudetakse *TuMS* § 12 lõiget 3 seoses õiguskantsleri pöördumisega nimetatud sätte põhiseaduspärasuse küsimuses, millest ilmnes, et praktikas tekib erinevate mittevaralise kahju hüvitise maksmise aluste korral tulumaksuga maksustamisel hüvitise saajate ebavõrdne kohtlemine. Nimelt ei käsitata *TuMS* § 12 lõike 3 kohaselt tuluna (lisaks riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse makstud hüvitisele) kohtu väljamõistetud mittevaralise kahju hüvitisi, kuid maksuvabastus ei laiene näiteks olukorrale, kus hüvitist makstakse kohtuvälise kokkuleppe alusel. See ei motiveeri hüvitise nõudjat kohtuväliselt lahendusele jõudma ja suurendab asjatult kohtute töökoormust. Probleemi leevendamiseks laiendatakse tulumaksuvabastus ka sellisele mittevaralise kahju hüvitisele, mille on välja mõistnud või kinnitanud mõni vaidluste kohtuväliseks lahendamiseks loodud organ (nt töövaidluskomisjon).

Paragrahvi 1 punktiga 2 muudetakse *TuMS* § 15 lõiget 1. Nimetatud sätte käsitleb mis tahes varaliselt hinnatava eseme müügist või vahetamisest saadud kasu tulumaksuga maksustamist ja seal nimetatud varade loetelu ei ole ammendav. Seega hõlmab see sätte vaikumisi ka mis tahes krüptovara võõrandamisest saadud kasu. Selguse huvides, arvestades krüptovara populaarsuse ja sellega tehtavate tehingute arvu kasvu viimastel aastatel ning asjaolu, et krüptovara lisatakse eelnõuga investeerimiskonto finantsvara hulka, lisatakse see ka *TuMS* § 15 lõikes 1 toodud vara näidisloetellu.³

Muudetakse ka *TuMS* § 15 lõike 1 teist lauset, mille kohaselt käsitatakse väärtpaberi kehtivuse kaotamist väärtpaberi müügina. Sätet täiendatakse, et võimaldada samasugust käsitlust ka muu varaliselt hinnatava õiguse kehtivuse kaotamise korral. Kehtivuse võib kaotada muuhulgas krüptovara, aga ka näiteks osa osaühingu pankroti korral. Mõeldud on niisiis selliseid juhtumeid, kus vara võõrandamine pole õiguslikult enam võimalik, kuid omaniku jaoks on

² Krüptovaradesse saab investeerimiskontot kasutades praegu siiski investeerida kaudselt, nende hinna liikumisega seotud investeerimisfondide kaudu.

³ Krüptovaraga seoses tekkida võivast maksukohustusest on täpsemalt juttu maksuhalduri veebilehel: <https://emta.ee/uudised/kuidas-tasuda-krüptorahalt-maksud>.

majanduslik tagajärg samasugune kui vara tasuta võõrandamise korral. Müügiga võrdsustamine on oluline, et võimaldada arvesse võtta varalise õiguse kehtivuse kaotamise tulemusel saadud kahju. (Vt ka TuMS §-s 39 tehtavaid muudatusi.)

Krüptovara mõistet Eesti õigusaktides praegu ei leidu. Krüptovara ühe liigina on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses (§ 3) defineeritud virtuaalvääringu ja virtuaalvääringu teenuse (virtuaalvääringu rahakotiteenus, virtuaalvääringu vahetamise teenus ja virtuaalvääringu ülekande teenus) mõisted ning allutatud need teenusepakkujad Rahapesu Andmebüroo järelevalvele.⁴

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse § 3 punkti 9 kohaselt on virtuaalvääring digitaalsel kujul esitatud väärtus, mis on digitaalselt ülekantav, säilitatav või kaubeldav ja mida füüsilised või juriidilised isikud aktsepteerivad maksevahendina, kuid mis ei ole ühegi riigi seaduslik maksevahend ega rahaline vahend Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/2366 makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL ja määruse (EL) nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 337, 23.12.2015, lk 35–127) artikli 4 punkti 25 tähenduses ega makseinstrument või maksetehing sama direktiivi artikli 3 punktide k ja l tähenduses.

Riigikogu menetluses on krüptovaraturu seaduse eelnõu⁵, mille eesmärk on tagada Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1114, 31. mai 2023, mis käsitleb krüptovaraturge ning millega muudetakse määrusi (EL) nr 1093/2010 ja (EL) nr 1095/2010 ning direktiive 2013/36/EL ja (EL) 2019/1937 (edaspidi *MiCA määrus*)⁶ rakendamine. See eelnõu toob Eesti õigusesse esmakordselt krüptovara, tokeni, krüptovaraga kauplemise platvormi ja krüptovaraturu osalise mõisted (viitega MiCA määrulele). Olulise muudatusena allutatakse krüptovaraturu osalised finantsjärelevalvele ehk Finantsinspektsiooni kontrollile.

Lisaks võttis Euroopa Liidu nõukogu 17. oktoobril 2023 vastu direktiivi 2023/2226, millega muudetakse direktiivi 2011/16/EL maksustamisalase halduskoostöö kohta, nn DAC8.⁷ Direktiiviga kehtestatakse krüptovarateenuse osutajatele krüptovaraga tehtud tehingute deklareerimise kohustus ja nende alane teabevahetus liikmesriikide vahel.

Paragrahvi 1 punktiga 3 muudetakse TuMS § 17¹ lõike 2 punkti 3 ja tehakse selles välistus, mille kohaselt ei käsitata investeerimiskonto raames lubatud finantsvarana tegevusloata väikefondi osakut või aktsiat.

Investeerimisfondide seaduse kohaselt saab alates 2017. aastast lihtsustatud korras asutada tegevusloata väikefonde. Investeerimisfondide seaduse (edaspidi ka *IFS*) § 3 lõike 6 kohaselt on väikesemahuliste alternatiivfondide valitseja (edaspidi *väikefondi valitseja*) fondivalitseja, kes otse või kaudselt äriühingu kaudu, mida temaga seob ühine juhtimine või kontroll või oluline otsene või kaudne osalus, valitseb alternatiivfonde, mille:

- 1) vara kogumaht, sealhulgas kõigi fondide finantsvõimenduse kasutamise teel omandatud vara, ei ületa 100 miljonit eurot või
- 2) vara kogumaht ei ületa 500 miljonit eurot, tingimusel et alternatiivfondide portfelli koosneb finantsvõimendusega alternatiivfondidest ja viie aasta jooksul pärast igasse alternatiivfondi

⁴ Rahapesu reeglite tähenduses käsitatakse virtuaalvääringu teenuse osutajaid finantseerimisasutustena.

⁵ <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/03c5991e-7212-47d2-8663-0787ed0e9d1b/krüptovaraturu-seadus>

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32023R1114>

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023L2226&qid=1700826367847>

investeeringute tegemise kuupäeva ei ole võimalik kasutada osakute või aktsiate tagasivõtmise õigust.

Investeeringufondide seaduse § 453 kohaselt väikefondi valitsejad üksnes registreerivad oma tegevuse Finantsinspeksioonis, kuid sisulist finantsjärelevalvet nende üle ei tehta. Kuna TuMS § 17¹ lõike 2 punkti 3 järgi on finantsvarana käsitletav igasugune investeeringufondi osak või aktsia investeeringufondide seaduse tähenduses, siis on ka tegevusloata väikefondide osakud tulenevalt IFSi 2017. aastal jõustunud täiendusest automaatselt investeeringukonto süsteemi kaasatud. See ei ole aga kooskõlas investeeringukonto ühe aluspõhimõttega, milleks on üksnes finantsjärelevalvele allutatud teenusepakkujate ja toodete hõlmamine maksusoodustust võimaldava režiimiga. Seetõttu tuleks selliste väikefondide osakud investeeringukonto rakendusalaast välistada.

Muudatus haakub krüptovaraturu seaduse eelnõus sisalduvate IFSi muudatustega, millega soovitakse piirata tegevusloata väikefondide aktsiate või osade pakumist jaeinvestoritele (muuhulgas kehtestades investeeringu minimaalse summa 10 000 eurot investori kohta) seoses selliste investeeringute kõrgema riskitasemega.

Tulumaksuseaduse § 17¹ lõike 6 kohaselt kohaldatakse finantsvara suhtes sätestatud ka vara suhtes, mis soetati finantsvarana, kuid mis selle võõrandamise, sellelt tulu saamise või lepingu lõppemise ajal ei vasta enam finantsvarale sätestatud nõuetele. Seega ei mõjuta finantsvara määratluse muutmine investeeringukonto kaudu juba ostetud fondiosakute staatust finantsvarana.

Eelnõu § 1 punktiga 4 jäetakse § 17¹ lõike 2 punktist 5 välja täpsustus, mille kohaselt kvalifitseerub finantsvarana selle paragrahvi tähenduses ainult alates 2010. aasta 1. augustist sõlmitud investeeringuriskiga elukindlustusleping. Nimetatud kuupäev oli seotud TuMS § 20 lõikes 3 oleva üleminekusättega, mille kohaselt ei maksustata kuni 2023. aasta lõpuni investeeringuriskiga elukindlustuslepingu alusel saadud tulu, kui see makstakse välja pärast 12 aasta möödumist kindlustuslepingu sõlmimisest ja kindlustusleping on sõlmitud enne 2010. aasta 1. augustit. Kuna TuMS § 20 lõige 3 kaotas 2024. aasta 1. jaanuaril kehtivuse, ei ole ka täpsustusel enam tähendust.

Eelnõu § 1 punktidega 5 ja 6 muudetakse TuMS § 17¹ lõiget 2, milles on sätestatud finantsinstrumendid, mida käsitatakse investeeringukonto raames finantsvarana. Sisuliselt on nendeks praegu teatud liiki väärtpaberid (avalikult pakutavad väärtpaberid, reguleeritud väärtpaberiturul ja mitmepoolses kauplemissüsteemis kaubeldavad väärtpaberid ning investeeringufondi aktsiad ja osakud), investeeringuhoiused, investeeringuriskiga elukindlustuslepingud ja muud teatud eriliigilised finantsinstrumendid, mille suhtes kehtivad kõrgendatud nõuded (tuletisinstrumendid ja lühiajalised võlaväärtpaberid ehk rahaturuinstrumendid).

Lõiget täiendatakse uute punktidega 8–10 ja lisatakse kvalifitseeruva finantsvara hulka pandikiri, teatud ühisrahastusinvesteeringud ning krüptovara.

Pandikiri on 2019. aastal jõustunud pandikirjaseaduse alusel loodud uus võlakirja liik, mille peamiseks tagatiseks on krediidiandjate klientide laenud. Investorite kaitseks peab pank hoidma võlakirjadega seotud maksete tegemiseks oma pandikirjaportfellis piisavalt likviidseid varasid. Tagatiste hulk peab olema suurem kui võlakirjadega seotud kohustuste maht. Pandikirju saavad emitteerida vaid pangad, kes on selleks taotlenud Finantsinspeksioonilt täiendava tegevusloa.

Pandikirjad jagunevad kahte liiki:

- hüpoteekpandikirjad, mille tagatiseks on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi territooriumil asuva elamukinnisvara tagatisel füüsilisele isikule antud laenu ja
- segatud tagatisvaraga pandikirjad, mille tagatiseks võivad lisaks füüsilisele isikule antud elamukinnisvaraga tagatud krediidile olla ka juriidilistele isikutele antud ärikinnisvaraga tagatud krediidid ning Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi riigi- või kohaliku omavalitsuse võlaväärtpaberid.

Kuna tegemist on madala riskiga ja üldjuhul avalikult kaubeldava võlainstrumendiga, hõlmatakse pandikiri § 17¹ lõike 2 uue punktiga 8 investeerimiskonto süsteemis lubatud finantsvara hulka. Lisaks Eesti pandikirjadele on hõlmatud ka teistes EL liikmesriikides emiteeritud samaväärsed pandikirjad ehk sellised pandikirjad, mis vastavad EL pandikirjade direktiivis sätestatud tingimustele.⁸

Paragrahvi 17¹ lõike 2 uue punktiga 9 lisatakse finantsvara loetellu laenu, mis on antud ja väärtpaber või osalus, mis on soetatud sellise ühisrahastusteenuse osutaja vahendusel, kes on saanud tegevusloa Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/1503, mis käsitleb ettevõtjatele Euroopa ühisrahastusteenuse osutajaid ning millega muudetakse määrust (EL) 2017/1129 ja direktiivi (EL) 2019/1937 (ELT L 347, 20.10.2020, lk 1–49) (edaspidi *ühisrahastuse määrus*) alusel.

Määrust kohaldatakse ainult selliste ühisrahastusteenuste suhtes, mida osutatakse seoses laenu andmisega ettevõtjatele. Erasikutele antavaid laene vahendavate ehk tarbijakrediiti investeerimist võimaldavate ühisrahastusplatvormide tegevus jääb määruse kohaldamisalast välja. Määruse kohaldamisalasse kuuluvad ühisrahastusteenuse osutajad pidid saama Finantsinspeksioonilt tegevusloa hiljemalt 2023. aasta 10. novembriks. 2024. a. märtsi seisuga on Finantsinspeksiooni turuosaliste registri⁹ andmetel Eestis tegevusloa saanud kaks teenuseosutajat. Üleliidulist nimekirja kvalifitseeruvate ühisrahastusteenuse osutajate kohta hakkab pidama Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve Asutus (ESMA)¹⁰.

Ühisrahastuse määruse kohaselt hõlmab ühisrahastusteenus erinevaid ärimudeleid, mis võimaldavad ühisrahastusplatvormi kaudu laenulepingute sõlmimist ühe või mitme investori ja ühe või mitme projektiomaniku vahel. Määruse kohaldamisalasse kuuluvad laenud on tingimusteta tagasimaksekohustusega laenud kokku lepitud summa tagasimaksmiseks investorile. Määrus hõlmab ka vabalt võõrandatavate väärtpaberitega seotud ühisrahastusteenuseid (osalusepõhine ühisrahastus).

Ühisrahastuse määruse artikli 2 lõike 1 järgi on ühisrahastusteenus investorite ja projektiomanike äritegevuse rahastamise huvide kokku viimine ühisrahastusplatvormi kaudu, mis hõlmab ühte järgmistest tegevustest:

- i) laenu andmise vahendamine;
- ii) projektiomanike või eriotstarbelise üksuse poolne vabalt võõrandatavate väärtpaberite ja ühisrahastuse eesmärgil aktsepteeritud instrumentide pakkumine ilma kindla kohustuseta, nagu on osutatud direktiivi 2014/65/EL I lisa A jao punktis 7, ning kõnealuste vabalt võõrandatavate

⁸ ELis on pandikirjad ühtselt reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2019/2162, mis käsitleb pandikirjade emiteerimist ja pandikirjade avalikku järelevalvet ning millega muudetakse direktiive 2009/65/EÜ ja 2014/59/EL (ELT L 328, 18.12.2019, lk 29–57).

⁹ [https://fi.ec/et/supervised-entities?closed=1&st\[2092\]=2092](https://fi.ec/et/supervised-entities?closed=1&st[2092]=2092)

¹⁰ <https://www.esma.europa.eu/publications-and-data/databases-and-registers>

väärtpaberite ja ühisrahastuse eesmärgil aktsepteeritud instrumentidega seotud kliendikorralduste vastuvõtmine ja edastamine, nagu on osutatud nimetatud jao punktis 1.

Tulumaksuseaduse muudatus võimaldab investeerimiskontot kasutades reguleeritud ühisrahastuse investeeringutelt saadud tulu (nt laenult või võlakirjalt makstav intress või ka nõude võõrandamise korral teenitav kasu) maksustamist edasi lükata. Ühtlasi saab arvesse võtta ka sellistelt investeeringutelt saadud kahju. Kehtiva TuMSi kohaselt maksustatakse ühisrahastuse investeeringutelt saadud tulu eraldi iga tehingu põhisel, arvestamata seda, kas aasta kokkuvõttes on ühisrahastuse kaudu saadud kasu või kahju. Näiteks ühisrahastusplatvormi kaudu antud laenult saadud intress maksustatakse TuMS § 17 lõike 1 alusel, isegi kui mõne laenu lootusetuks muutumise tõttu on investor aasta kokkuvõttes ühisrahastusplatvormi kaudu investeerimisest saanud hoopis kahju.

Investeerimiskonto kaudu ühisrahastuse instrumentidesse investeerimisel ei maksustata saadud tulu tingimusel, et ühisrahastusplatvormil asuvalt kontolt kantakse raha tagasi üksnes investeerimiskontole, seda vahepeal muul otstarbel kasutusse võtmata (n.ö tarbimisse võtmata). Investeeringute vahetamine ühisrahastusplatvormi siseselt on kontosisene tehing, seega saab nt ühe laenulepingu lõppemisel kasutada saadud intressi sama platvormi vahendusel uue investeeringu tegemiseks ilma tulu vahepeal investeerimiskontole ja sealt uuesti platvormikontole kandmata (vastav täiendus tehakse TuMS § 17² lõikes 2).

Tulumaksuseaduse § 40 lõike 2 punkti 4 kohaselt on Eesti-sisese investeeringu puhul maksumaksjal võimalik intressi maksjat teavitada, et laenu või väärtpaberi näol on tegemist investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvaraga – sellisel juhul väljamakselt tulumaksu kinni ei peeta.

Osalusepõhise ühisrahastuse puhul oleneb maksustamine tulu saamise vormist (tululiigist). Kui tulu saadakse dividendidena, siis Eestist saadud dividend on alati maksustatud kas seda maksva äriühingu tasemel või n-ö eelnevatel astmetel (TuMS § 50 lõiked 1 ja 1¹). Seega saab seda näidata füüsilise isiku tuludeklaratsioonis investeerimiskonto sissemaksena, mille arvel saab kontolt teha väljamakseid maksuvabalt. Kui tulu saadakse osaluse võõrandamisest äriühingus, saab sellest teenitud kasu maksustamist investeerimiskonto abil edasi lükata.

Välisriigis saadud tulu maksustamine sõltub välisriigi õigusaktidest ning Eesti ja välisriigi vahel sõlmitud topeltmaksustamise vältimise lepingust. Kui need näevad ette tulu maksustamise selle allikariigis, siis ei ole investeerimiskontost maksukohustuse edasilükkamisel abi. Sel juhul näidatakse välisriigis maksustatud tulu investeerimiskonto sissemaksena.

Paragrahvi 17¹ lõike 2 uue punktiga 10 lisatakse finantsvara loetellu krüptovara, mis on soetatud sellise krüptovarateenuse osutaja vahendusel või selliselt krüptovara emitendilt, kes on saanud loa krüptovara pakkumiseks MiCA määruse alusel.

Tulumaksuseaduses puuduvad praegu eraldi reeglid krüptovarade kohta ja maksustamine toimub üldiste vara müügist või vahetamisest saadud kasu maksustamist puudutavate sätete – TuMS § 15 lõike 1, § 37 lõike 1 ja § 38 lõike 1 – alusel. Maksustatakse krüptovara müügist saadud tulu ja selle vara soetamismaksumuse vahe või ühe krüptovara teise vastu vahetamise korral vahetuse teel saadud krüptovara turuhinna ja vahetuse käigus üle antud krüptovara

soetamismaksumuse vahe. Arvesse saab võtta vara müügiga või vahetamisega otseselt seotud kulud. Erinevatest tehingutest saadud kasu ja kahju tasaarvestamine praegu lubatud ei ole.¹¹

MiCA määruse artikli 3 lõike 1 punktis 5 on krüptovara defineeritud kui väärtuse või õiguse digitaalne esitus, mida on võimalik üle kanda ja salvestada elektrooniliselt, kasutades hajusraamatu tehnoloogiat või muud sarnast tehnoloogiat. Krüptovara liikidena on nimetatud lõikes välja toodud:

- varapõhine token – krüptovara liik, mis ei ole e-raha token ja mille eesmärk on säilitada stabiilne väärtus, järgides mõnda muud väärtust või õigust või nende kombinatsiooni, sealhulgas üht või mitut ametlikku vääringut;
- e-raha token – krüptovara liik, mille eesmärk on säilitada stabiilne väärtus, järgides ühe ametliku vääringu väärtust;
- kasutustoken – krüptovara liik, mille ainus eesmärk on anda juurdepääs kaubale või teenusele, mida pakub või osutab selle emitent.

MICA artikli 3 lõike 1 punkti 15 kohaselt on krüptovarateenuse osutaja juriidiline isik või muu ettevõtja, kelle kutse- või äritegevus seisneb ühe või mitme krüptovarateenuse professionaalses osutamises kliendile ja kellel on lubatud osutada krüptovarateenuseid kooskõlas määruse artikliga 59. Sama lõike punktis 16 on loetletud krüptovarateenused, milleks on krüptovara hoidmine ja haldamine kliendi nimel, krüptovara kauplemisplatvormi korraldamine, krüptovara vahetamine raha või muu krüptovara vastu, krüptovaraga seotud korralduste vastuvõtmine, edastamine ja täitmine kliendi nimel, krüptovara pakkumise korraldamine, krüptovara kohta nõu andmine ja krüptovaraportfelli valitsemine ja krüptovaraülekande teenuse osutamine kliendi nimel.

TuMSi täiendus võimaldab investeerimiskontot kasutades reguleeritud krüptovara müümisest või vahetamisest saadud tulu maksustamist edasi lükata, samuti võtta arvesse tehingutest saadud kahju. Kehtiva TuMSi kohaselt maksustatakse krüptoinvesteeringutest saadud kasu iga tehingu põhisel, arvestamata seda, kas aasta kokkuvõttes on tehingutelt saadud kasu või kahju – seega erinevalt väärtpaberitest krüptovara puhul erinevate tehingute kasu ja kahju tasaarvestada ei saa.

Investeerimiskonto kaudu krüptovarateenuse osutaja vahendusel krüptovarasse investeerimisel ei maksustata saadud tulu tingimusel, et krüptovarateenuse osutaja juures avatud kontolt kantakse raha tagasi üksnes investeerimiskontole, seda vahepeal n.ö tarbimisse võtmata. Investeeringute vahetamist sama teenuseosutaja siseselt käsitatakse kontosisese tehinguna, seega saab ühe krüptovara müümisel saadud tulu kasutada sama kauplemisplatvormi vahendusel uue krüptovara ostmiseks ilma tulu vahepeal investeerimiskontole kandmata (vastav täiendus tehakse eelnõuga TuMS § 17² lõikes 2).

Lisaks krüptovarateenuse osutajale võib investeerimiskonto kaudu krüptovara soetada ka otse (varapõhise tokeni või e-raha tokeni) emitendilt, kellele kohaldub MiCA määrus. Emitent on MICA artikli 3 lõike 1 punkti 10 järgi füüsiline või juriidiline isik või muu ettevõtja, kes emiteerib krüptovara.

Praegu Rahapesu Andmebüroolt saadud tegevusloa alusel tegutsevad virtuaalvääringu teenuse osutajad peavad Eestis tegevuse jätkamiseks saama 2026. aasta 1. jaanuariks Finantsinspektsioonilt krüptovarateenuse tegevusloa. Luba saab hakata taotlema 2025. aastal,

¹¹ Krüptovaralt saadud tulu maksustamise kohta saab rohkem teavet maksuhalduri veebilehelt: <https://emta.ee/eraklient/maksud-ja-tasumine/maksustatavad-tulud/kruptoraha>.

seetõttu on krüptovara võimalik investeerimiskonto finantsvara hulka lugeda alates 2025. aasta 1. jaanuaril algavast füüsilise isiku maksustamisperioodist (ja tingimusel, et konkreetsel teenusepakkujal on krüptovara soetamise ajal tegevusluba olemas). Krediidiasutus ja e-raha asutus, kellel on vastava valdkonna tegevusluba, ei pea krüptovara pakkumiseks eraldi tegevusluba taotlema, vaid selleks piisab Finantsinspektsiooni teavitamisest. Tegevusluba krüptovara teenuse osutamiseks ei pea taotlema oma valdkonna tegevusluba omav finantssektori ettevõtja, ka sel juhul on vajalik Finantsinspektsiooni teavitamine enne teenuse osutamise alustamist.

Üleliidulist registrit tegevusloa alusel tegutsevate krüptovara teenuse osutajate kohta hakkab tulevikus pidama Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve Asutus (ESMA).

Eelnõu § 1 punktidega 7 ja 8 muudetakse TuMS § 17² lõikeid 1–3.

Paragrahvi 17² lõike 1 punkt 1 sõnastatakse ümber ja jäetakse sellest välja viide krediidiasutusele või selle püsivale tegevuskohale, mis on juba nimetatud ka § 17² lõikes 3. Kuna eelnõuga laiendatakse finantsasutuste loetelu, kus investeerimiskontot avada võib, siis loobutakse nende eraldi välja toomisest sama paragrahvi lõikes 1.

Paragrahvi 17² lõike 1 punkti 2 täiendatakse viitega sama paragrahvi lõikele 2, millesse lisatakse veel juhtumeid, mil ei pea finantsvaralt saadud tulu viivitamatult investeerimiskontole kandma.

Paragrahvi 17² lõiget 2 täiendatakse juhtumitega, millal lõikes 1 sätestatud nõudeid ei kohaldata ehk on lubatud finantsvara soetamine muul viisil kui investeerimiskonto kaudu või ei tule finantsvaralt saadud tulu viivitamatult investeerimiskontole kanda. Kehtivas seaduses on selliseks erandiks ainult finantsvara vahetamine. Eelnõuga lisatakse erand tulule, mis on saadud reguleeritud ühisrahasusteenuse või krüptovara teenuse osutaja vahendusel ja mida ei ole vastava teenuseosutaja juures avatud kontolt välja kantud. See võimaldab ühisrahasustplatvormi või krüptovara kauplemisplatvormi kaudu investeerides ühelt investeringult saadud tulu uude investeringusse paigutada, ilma et oleks vajalik raha vahepeal platvormikontolt investeerimiskontole ja sealt jälle tagasi platvormikontole kanda.

Paragrahvi 17² lõikes 3 laiendatakse finantsasutuste liike, kus investeerimiskontot avada võib. Kehtiva seaduse kohaselt saab investeerimiskonto avada üksnes lepinguriigi või Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni liikmesriigi residendist krediidiasutuses või krediidiasutuse sellises riigis asuvas püsivas tegevuskohas. Eelnõuga lisatakse sellesse loetellu lepinguriigi makseasutus, e-raha asutus ja investeerimisühing, kuna praktikas saavad ka nemad pakkuda investeerimiskontoks sobivat kontot.

Väärtpaberituru seaduse § 40 lõike 1 kohaselt on investeerimisühing aktsiaselts, kelle püsivaks tegevuseks on investeerimisteenus osutamine kolmandatele isikutele või investeerimistegevus kutsetegevusena. Sama seaduse §-s 43 on loetletud investeerimisteenused ja -tegevused, milleks on muuhulgas väärtpaberiga seotud korralduse vastuvõtmine ja edastamine, sellise korralduse täitmine kliendi nimel või arvel, väärtpaberiportfelli valitsemine ja investeerimise nõustamine. Paragrahvis 44 on määratletud investeerimisteenus kõrvalteenused, sh väärtpaberite hoidmine ja haldamine kliendi jaoks.

Makseasutus on makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse § 5 lõike 1 kohaselt äriühing, kelle püsiv tegevus on makseteenuste osutamine. Makseteenuste liigid on loetletud sama seaduse

§-s 3 ja nendeks on näiteks teenused, mis võimaldavad teha sularaha sissemakseid maksekontole ja sularaha väljavõtmist maksekontolt ning maksetehingu täitmine. Makseteenuste osutamisega võib tegeleda ka makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse §-s 7 määratletud e-raha asutus.

Investeeringuskonto määratlusest jäetakse välja sõna „rahakonto“. Seda terminit kasutati algselt selleks, et eristada investeeringuskontot väärtpaberikontost, kuid praeguseks on selle kasutamisest finantsvaldkonna õigusaktides loobutud. Investeeringuskonto määratletakse lepinguriigi või Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni liikmesriigi residendist krediitdiasutuses, lepinguriigi makseasutuses või e-raha asutuses või krediitdiasutuse makseasutuse või e-raha asutuse vastavas riigis asuvas püsivas tegevuskohas avatud sellise kontona, millel hoitakse maksumaksja raha.

Investeeringuskontona käsitatakse ka lepinguriigi investeeringusühingu juures avatud kontot, kui selle kaudu tehingute tegemiseks on investeeringusühing avanud maksumaksja arvel üldnimetatud tingimustele vastava konto või hoiab maksumaksja raha viisil, mis võimaldab seda eristada investeeringusühingu enda ja teiste klientide rahast. Investeeringusühingu juures avatud konto on erinevalt tavapärasest investeeringuskontost üksnes n-ö arvestuslik, mitte individuaalne konto ja investorite raha hoitakse investeeringusühingu enda nimel avatud kontrol, pidades iga kliendi kohta eraldi arvestust.

Väärtpaberituru seaduse § 88¹ kohaselt on investeeringusühing kohustatud säilitama andmeid ning pidama selliseid registreid ja raamatupidamisarvestust, mis võimaldavad tal igal ajal viivitamata eristada kliendi jaoks hoitavat vara teiste klientide jaoks hoitavast varast ja investeeringusühingu oma varast, samuti võtma vajalikud meetmed tagamaks, et kliendi raha hoitakse kontrol või kontodel, mis on eristatavad kontodest, millel hoitakse investeeringusühingu raha. Sama seaduse § 88³ järgi peab investeeringusühing kliendi raha saamisel selle viivitamata hoiustama ühel või enamal keskpangas või lepinguriigis või kolmandas riigis tegevusloa saanud krediitdiasutuses avatud kontrol (või investeerima selle vastava rahaturufondi aktsiatesse või osakutesse).

Investeeringusühingu juures avatud konto korral tehakse tehingute jaoks vajalikud sissemaksed seega investeeringusühingu nimel avatud pangakontole, kuid maksuarvestuses deklareeritakse need samamoodi kui isiklikule investeeringuskontole tehtud sissemaksed.

Eelnõu § 1 punktidega 9 ja 10 täiendatakse TuMS § 17² lõiget 5 kulude või kannetega, mida ei käsitata investeeringuskonto väljamaksena. Lõike kehtiva sõnastuse kohaselt loetakse väljamaksiks kõik investeeringuskontolt tehtud kanded, millega ei soetata finantsvara või millega ei kanta raha üle teisele investeeringuskontole, välja arvatud valuuta konverteerimine investeeringuskontrol. Eelnõuga lisatakse välistuste hulka ka investeeringuskonto ja väärtpaberikonto kasutamisega seotud tasu, samuti ühisrahastusplatvormi ja alates 2025. aastast ka krüptovaraga kauplemise platvormi kasutamisega seotud tasu, kui investeeringuskonto kaudu investeeritakse ühisrahastuse instrumentidesse või krüptovarasse.

Samuti lisatakse lõikesse viide eelnõuga muudetavale TuMS § 17² lõikele 2, mille kohaselt ei käsitata investeeringuskonto väljamaksena ka ühisrahastusplatvormi või krüptovaratteenuse osutaja teenuste kasutamisel investeringute vahetamist (platvormisisesed tehingud), ilma et oleks vaja saadud tulu vahepeal investeeringuskontolt n-ö läbi kanda.

Eelnõu § 1 punktiga 11 muudetakse TuMS § 31 lõiget 1, milles on sätestatud mitteresidendi tulu, mida Eestis tulumaksuga ei maksustata. Lõiget täiendatakse punktiga 10, mis näeb ette maksuvabastuse tulule, mida mitteresidendist kindlustusandja saab investeerimisriskiga elukindlustuslepingu alusvaraks olevalt varalt, kui sellise tulu võrra suurendatakse nimetatud lepingu alusel moodustatud kindlustustehnilist eraldist.

Täiendus on vajalik, et vältida Eesti suhtes Euroopa Liidu rikkumismenetluse algatamist. 2018. aastal koostas Ernst & Young Euroopa Komisjoni tellimusel analüüsi kodu- ja välismaiste pensionifondide ning elukindlustusandjate piiriülestest investeringutest saadud tulu diskrimineeriva maksustamise kohta Euroopa Liidu liikmesriikides. Eesti suhtes tuvastati selles ebavõrdne kohtlemine residendist ja mitteresidendist kindlustusandjate kinnisvaratulu maksustamisel¹². Nimelt maksustatakse mitteresidendist kindlustusandja Eesti kinnisvarast saadud tulu n-ö tehingupõhiselt ja seda ei saa vähendada investeerimisriskiga elukindlustuslepingust tulenevate kohustustega seotud kindlustustehnilise eraldise võrra. Probleem puudutab selliseid mitteresidendist kindlustusandjaid, kellel ei ole Eestis püsivat tegevuskohta. Püsiva tegevuskoha kaudu tulu saav kindlustusandja maksab tulumaksu samadel alustel residendist juriidilise isikuga ehk alles kasumi püsivast tegevuskohast väljaviimisel.

Investeerimisriskiga elukindlustuse all mõistetakse kindlustustegevuse seaduse § 13 lõike 3 järgi sellist elukindlustust, kus kindlustushüvitis sõltub alusvara väärtusest. TuMS § 17¹ lõike 8 kohaselt käsitatakse investeerimisriskiga elukindlustuslepinguna lepingut, mille alusvaraga seotud investeerimisriski kannab vastavalt kindlustuslepingule kindlustusvõtja ning mille alusvara soetamiseks tasutud kindlustusmaksete nominaalväärtuse säilimine ei ole garanteeritud.

Kindlustustegevuse seaduse § 44 lõike 1 kohaselt moodustab kindlustusandja kindlustusvõtjate, soodustatud isikute ja kindlustatute ees võetud kindlustuslepingutest tulenevate kohustuste katteks tehnilised eraldised. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt on tehnilised eraldised kindlustuslepingutest tulenevad kohustused väärtuses, mille eest on võimalik need kohustused kohe teisele kindlustusandjale üle anda.

Investeerimisriskiga elukindlustuslepingu puhul tuleb alusvara väärtuse suurenemisel või sellelt tulu saamisel vastavalt suurendada ka tehnilisi eraldisi ja seega nende lepingute puhul kindlustusseltsil sellest kasumit ei teki. Eesti kindlustusandjal kasumit, mida selle jaotamisel maksustada, sellises olukorras niisiis tekkida ei saagi, mistõttu Komisjoni hinnangul Eesti residendist kindlustusseltsi investeerimisriskiga elukindlustuslepingu alusvaraks olnud kinnisvaralt teenitud tulu *de facto* ei maksusta.

Mitteresidendist kindlustusandja aga maksab tulumaksu TuMS § 29 lõigetes 4 ja 6 nimetatud kinnisvaratulu liikidelt. Renditulu saamise korral peetakse renditasu brutosummalt tulumaks kinni. Kinnisasja võõrandamise korral saab mitteresident Eestis maksustatavast tulust maha arvata kinnisasja soetamismaksumuse ja tehinguga seotud kulud. Praktikas on otse kinnisvarasse investeerimine mitteresidendist kindlustusandja puhul ilmselt vähetõenäoline ja kõne alla tuleb pigem tulu saamine TuMS § 29 lõike 4 punktides 4–6 nimetud kaudse kinnisvaratulu vormis (kinnisvaraäriühingu või –fondi kaudu).

¹² Eesti kinnisvarast otse või kaudselt saadud tulu (TuMS § 29 lg 4) on ainuke kapitalitulu liik, mida Eestis mitteresidendist juriidilise isiku tuluna maksustatakse.

Sarnastes küsimustes on Euroopa Kohus langetanud liikmesriikide kahjuks otsused kohtuasjades C-342/10 Euroopa Komisjon vs Soome Vabariik (pensionifondide tehniliste eraldiste maha arvamine) ja C-641/17 *College Pension Plan of British Columbia*.

Eelnõu § 1 punktiga 12 muudetakse TuMS § 36, milles on sätestatud maksustatava tulu arvestamise reeglid. Paragrahvi 36 lõike 5 kohaselt tuleb juhul, kui tulu on saadud, tulust maha arvatav kulu on tehtud või tulumaks on tasutud välisvaluutas, arvestada see summa eurodesse nimetatud toimingu päeval kehtinud Euroopa Keskpanga päevakursi alusel. Seadus ei näe praegu ette võimalust kasutada tegelikult kasutatud kurssi (kommertskurssi), mis võib viia maksumaksja jaoks nii soodsama kui ka ebasoodsama tulemuseni (olenevalt sellest, kas eurodesse teisendatakse saadud tulu või tehtud kulu). Eelnõuga selline võimalus luuakse.

Praktikas võib selline olukord tekkida näiteks välisriigis töötamise korral töötasu saamisel välisriigis kehtivas vääringus või välisvaluuta eest väärtpaberite soetamisel. Näiteks kui väärtpabereid ostes tasutakse nende eest küll eurodes, kuid ostutehing sooritatakse nt USA dollarite eest, saab väärtpaberite soetamismaksumusena arvesse võtta kommertskurssi arvestava tegeliku kulu. Kui väärtpabereid ostetakse aga juba pangakontol olevate dollarite eest, tuleb soetamismaksumus jätkuvalt arvestada eurodesse Euroopa Keskpanga päevakursi alusel. E-MTA füüsilise isiku tuludeklaratsiooni täitmise rakenduses aitab seda teha vastav kalkulaator.

Eelnõu § 1 punktiga 13 täiendatakse TuMS § 38 uue lõikega 6¹, millega antakse füüsilisele isikule õigus arvata väärtpaberite soetamismaksumusele juurde väärtpaberikonto kasutamiseiga seotud tasu (haldustasu). Kuigi väärtpaberikonto haldustasu vähendab väärtpaberitelt saadavat tulu, siis kehtiva seaduse kohaselt seda maksustamisel arvesse võtta ei saa. Ainsa väärtpaberitega seotud kuluna võib TuMS § 37 lõikes 1 sätestatud üldnormi kohaselt vara võõrandamisest saadud kasust maha arvata või kahjule juurde liita võõrandamisega (müügi või vahetamisega) otseselt seotud kulud. Konto haldustasu on eraldi kulu, mis ei ole otseselt seotud konkreetse väärtpaberiga ega selle müügist saadud tuluga. Seepärast võetakse kulu arvesse väärtpaberikontol olevate väärtpaberite soetamismaksumuse osana. Selleks, et kulu maksuarvestuses n-ö üles võtta, tuleb maksumaksjal see deklareerida füüsilise isiku tuludeklaratsioonis, mistõttu täiendatakse TuMS § 44 lõiget 6¹ uue punktiga 4¹.

Muudatus on seotud eelnõu § 1 punktis 9 oleva samasisulise muudatusega investeerimiskonto kaudu soetatud väärtpaberite haldustasu arvestamisel ning vajalik investeerimiskonto kaudu ja n-ö tavasüsteemis tehtud investeeringute võrdseks kohtlemiseks.

Eelnõu § 1 punktiga 14 muudetakse TuMS § 39 pealkiri üldisemaks, kuna eelnõuga laiendatakse selle paragrahvi reguleerimisala ehk praegu vaid väärtpaberikahju arvestamist puudutavaid sätteid ka ühisrahastuse kaudu ja krüptovarasse tehtud investeeringutelt saadud kahju arvestamisele.

Eelnõu § 1 punktidega 15–19 muudetakse TuMS § 39, mis kehtivas sõnastuses reguleerib väärtpaberite võõrandamisest saadud kahju arvestamist. TuMS § 39 lubab residendist füüsilisel isikul maksustamisperioodil väärtpaberite võõrandamisest saadud kasust maha arvata samal perioodil väärtpaberite võõrandamisest saadud kahju. Juhul, kui maksustamisperioodi kokkuvõttes on väärtpaberikahju väärtpaberikasust suurem, võib kasutamata jäänud kahju osa piiramatult edasi kanda järgnevatel maksustamisperioodidele ja kasutada seda tulevase väärtpaberikasu vähendamiseks.

Kasumite ja kahjumite tasaarvestamine on TuMS § 39 kohaselt niisiis võimalik vaid väärtpaberitehingute puhul. Väärtpaberituru seaduse § 2 kohaselt on väärtpaber järgmine vähemalt ühepoolse tahteavalduse alusel üleantav varaline õigus või kohustus või leping:

- 1) aktsia või muu samaväärne kaubeldav õigus;
- 2) võlakiri, vahetusväärtpaber või muu emiteeritud ja kaubeldav võlakohustus, mis ei ole rahaturuinstrument;
- 3) märkimisõigus või muu kaubeldav õigus, mis annab õiguse omandada punktis 1 või 2 nimetatud väärtpabereid;
- 4) investeerimisfondi osak ja aktsia;
- 5) rahaturuinstrument;
- 6) tuletisväärtpaber või tuletisleping;
- 7) kaubeldav väärtpaberi hoidmistunnistus;
- 8) kasvuhoonegaaside heitkoguse ühik atmosfääriõhu kaitse seaduse § 137 lõike 1 tähenduses.

Ülejäänud finantsinstrumentidesse investeerimisel maksustatakse igast konkreetsest investeeringust saadud tulu eraldi, isegi kui samaliigiliste investeeringute puhul saab maksumaksja aasta kokkuvõttes kahju. Näiteks investeerides ühisrahastusplatvormi kaudu laenudesse, maksustatakse igalt laenult laekunud intressitulu, arvestamata lootusetuks muutunud võlgade tulemusena tekkinud kahju. Krüptovaraga tehingute tegemisel maksustatakse samuti igast kasumlikust tehingust tekkinud tulu TuMS § 15 kohaselt kasuna vara võõrandamisest, olenemata sellest, kas maksustamisperioodi kokkuvõttes on maksumaksja saanud kasu või kahju. Seejuures võib investori jaoks nii ühisrahastuse kaudu antud laen kui ka investeering krüptovarasse olla igati võrreldav väärtpaberitesse investeerimisega ning selline vahetegu maksuarvestuses ei ole sisuliselt põhjendatud ega kooskõlas maksevõimelisuse põhimõttega. Selliste investeeringute puhul on praegu maksustamise aspektist mõistlikum lahendus seetõttu investeerimine äriühingu kaudu, mis võimaldab arvesse võtta nii saadud kahju kui ka kõik investeeringutega seotud kulud.

Kuna eelnõu näeb ette investeerimiskonto kaudu ühisrahastusse ja krüptovarasse investeerimise võimaluse, mis automaatselt tähendab ka vastavate kahjude arvesse võtmist, siis tuleb investeerimiskonto kaudu ja n-ö tavasüsteemis tehtud investeeringute võrdseks kohtlemiseks lubada kahjude arvestamist ka tavasüsteemis.

Selleks täiendatakse TuMS § 39 uute lõigetega ^{12–14}. Lõikes ¹² sätestatakse residendist füüsilisele isikule õigus arvata maksustamisperioodil § 17¹ lõike 2 punktis 9 nimetatud ühisrahastusteenuse osutaja hallatava ühisrahastusplatvormi vahendusel antud laenudelt saadud intressist maha kahju, mis on saadud samal maksustamisperioodil lootusetuks tunnistatud samasugustelt laenudelt. Kahjuna ei saa maha arvata lihtsalt hilinevad või ebatõenäoliselt laekuvat laenu, vaid selleks peab ühisrahastusteenuse osutaja olema laenu lootusetuks hinnanud. Raamatupidamise Toimkonna juhendi RTJ 3 (Finantsinstrumendid)¹³ punkti 32 kohaselt loetakse nõuet lootusetuks, kui puuduvad igasugused võimalused nõude kogumiseks (nt võlgnikule on välja kuulutatud pankrot ning pankrotipesas olevatest varadest ei piisa nõude tasumiseks).

Lõikes ¹³ sätestatakse residendist füüsilisele isikule õigus arvata maksustamisperioodil § 17¹ lõike 2 punktis 10 nimetatud krüptovarateenuse osutaja vahendusel või samas punktis

¹³ Rahandusministri 22.12.2017. a. määruse nr 105 „Raamatupidamise Toimkonna juhendite kehtestamine“ lisa 3.

nimetatud krüptovara emitendilt soetatud krüptovara võõrandamisel saadud kasust maha samal perioodil krüptovara võõrandamisest saadud kahju.

Lõikes 1¹⁴ täpsustatakse õigusselguse huvides, et lõikeid 1² ja 1³ ei kohaldata investeerimiskontol olnud raha eest soetatud finantsvaralt saadud kahju korral. Investeerimiskonto reeglitesse on kahju arvesse võtmine juba n-ö sisse ehitatud ja topelt arvestamise võimalust tekkida ei tohiks.

TuMS § 39 lõikeid 2–4 täiendatakse seoses eelnõuga sellesse paragrahvi lisatavate uute lõigetega. Paragrahvi 39 lõikes 2 sätestatakse kasu ja kahju n-ö riskasutuse võimalus – väärtpaberite müügist saadud kasust võib maha arvata nii väärtpaberite müügist kui (alates 2025. aastast) ka krüptovara müügist saadud kahju, samuti ühisrahastusplatvormi kaudu antud laenudelt saadud kahju. Sama kehtib ka krüptovara müügist saadud kasu ja ühisrahastusplatvormi kaudu saadud tulu kohta. Kõigi eelnimetatud kahjude summa osa, mis ületab eelnimetatud tulu/kasu summat (sisuliselt siis miinusemärgiga tootluse) saab TuMS § 39 lõike 3 muudatuse kohaselt kanda edasi järgmisele maksustamisperioodile. Selleks tuleb maksumaksjal see kahju deklareerida füüsilise isiku tuludeklaratsioonis ja seetõttu muudetakse ka TuMS § 44 lõike 6¹ punkti 5, kus praegu on sätestatud samasugune deklareerimiskohustus maksumaksjale, kes soovib kasutada maksustamisperioodil saadud väärtpaberikasutuse ületava väärtpaberikahju edasi kandmise õigust.

TuMS § 39 lõikes 4 on sätestatud reegel, mille kohaselt juhul, kui maksustamisperioodil saadud ja eelmistest maksustamisperioodidest edasikantud kahju summa ületab maksustamisperioodil saadud kasu, kantakse kahju katmata jääk omakorda edasi järgmistele maksustamisperioodidele. Lõike sõnastust muudetakse, et see hõlmaks ka muud liiki kahju peale väärtpaberite võõrandamisest saadu.

Eelnõu § 1 punktiga 20 täiendatakse TuMS § 40 lõiget 2 uue punktiga 2¹. Lõige näeb ette juhtumid, millal väljamakselt tulumaksu kinni ei peeta. Uus punkt on seotud eelnõuga TuMS § 31 lõikesse 1 lisatava punktiga 10, mille kohaselt ei maksustata tulumaksuga mitteresidendist kindlustusandja saadud tulu investeerimisriskiga elukindlustuslepingu alusvaraks olevalt varalt. TuMS § 40 lõikes 2 sätestatakse, et selliselt tulult (praktiliselt eelkõige üüri- või renditasu) ei peeta tulumaksu kinni, kui kindlustusandja on tulumaksu kinnipidajat teavitanud, et tegemist on nimetatud vabastusele kvalifitseeruva tuluga. Kui sellist teavitust tehtud ei ole, peetakse väljamakselt tulumaks kinni ja mitteresident saab selle tagasi küsida tulumaksuseaduses ning maksukorralduse seaduses sätestatud korras.

Eelnõu § 1 punktiga 21 täiendatakse TuMS § 40 lõike 2 punkti 4, et võimaldada tulumaksu kinni pidamata jätmist ka sellise intressi puhul, mis on saadud investeerimiskontol olnud rahalt. See võimaldab krediitiasutuse makstava hoiuseintressiga samamoodi käsitleda intressi, mida maksab investeerimisühing tema juures avatud kontol olevalt veel investeerimata rahalt. Kehtiva seaduse kohaselt saab tulumaksu kinni pidamata jätta vaid intressilt, mille alusvara on investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvara.

Eelnõu § 1 punktiga 22 muudetakse TuMS § 44 lõike 6¹ punkti 5 ja laiendatakse tuludeklaratsiooni esitamise kohustus ka füüsilisele isikule, kes soovib kasutada eelnõuga TuMS § 39 lõikes 3 sätestatavat õigust kanda ka muult finantsvaralt kui väärtpaberid saadud kahju edasi järgmistele maksustamisperioodidele. Sellise soovi korral tuleb kahju n-ö üles

¹⁴ Sätete järk-järgulisest jõustumisajast tulenevatel normitehnilistel kaalutlustel ajutiselt lõikes 1³.

võtmiseks tuludeklaratsioon esitada olenemata muude deklaratsiooni esitamise aluste esinemisest või puudumisest.

Eelnõu § 1 punktiga 23 täiendatakse TuMS § 44 lõiget 6¹ punktiga 4¹, milles sätestatakse tuludeklaratsiooni esitamise kohustus ka sellisele füüsilisele isikule, kes ei ole maksustamisperioodil (deklareerimist vajavat) maksustatavat tulu saanud, kuid soovib kasutada eelnõuga TuMS § 38 lõikes 6¹ antavat õigust lisada väärtpaberite soetamismaksumusele juurde väärtpaberikonto haldustasu.

Eelnõu § 1 punktiga 24 täiendatakse TuMS § 61 kahe uue rakendussättega.

Lõikega 67¹ võimaldatakse 2024. aasta eest esitatavas füüsilise isiku tuludeklaratsioonis investeerimiskontona deklareerida ka investeerimisühingu juures enne 2024. aasta 1. jaanuari avatud konto. Selleks, et sellise konto kaudu enne 2024. aasta 1. jaanuari soetatud finantsvaralt saadavalt kasult või tulult tekkivat tulumaksukohustust edasi lükata, tuleb finantsvara soetamismaksumus deklareerida investeerimiskonto 2024. aasta sissemaksena. Sel juhul käsitatakse seda investeerimiskontol olnud raha eest soetatud finantsvarana.

Lõikega 67² parandatakse 19.06.2023. a. vastu võetud tulumaksuseaduse ja kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seadusega tekkinud tehniline viga. Nimelt tunnistatakse selle seadusega alates 2025. aasta 1. jaanuarist kehtetuks TuMS § 50¹, mis sätestab äriühingu regulaarselt makstavate kasumieraldiste maksustamise. Samast kuupäevast muutuvad kehtetuks ka TuMS § 50 lõikes 9 olevad viited §-le 50¹. Kuna TuMS § 50 lõikes 9 nimetatud tõend TuMS § 50¹ alusel maksustatud väljamaksete kohta tuleb maksumaksjale anda väljamakse tegemise kalendrikuule järgneva kuu 5. kuupäevaks, seega 2024. aasta detsembris tehtud väljamaksete kohta 2025. aasta 5. jaanuariks, tuleb seaduses ette näha rakendussäte, ilma milleta ei oleks tõendi andmiseks enam õiguslikku alust.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse kogumispensionide seaduse § 3¹ lõiget 3, mille kehtivas sõnastuses on sätestatud, et investeringute tegemiseks pensioni investeerimiskonto kaudu võib kasutada üksnes tulumaksuseaduse § 17¹ lõigetes 2 ja 3 nimetatud finantsvara, arvestades sama paragrahvi lõigetes 4–8 sätestatut.

II pensionisambas saab lisaks pensionifondidele kasutada investeringute tegemiseks pensioni investeerimiskontot. Pensioni investeerimiskontot reguleerib kogumispensionide seaduse (edaspidi *KoPS*) § 3¹, mille lõike 3 kohaselt saab selle konto kaudu investeerida samasse finantsvarasse nagu tavalise investeerimiskonto kaudu. Eelnõuga lisatakse TuMS § 17¹ lõikesse 2 mõned uued varaklassid – pandikirjad, ühisrahastus ja krüptovara. Sellest tulenevalt tehakse eelnõuga muudatus ka *KoPS* § 3¹ lõikes 3. Seni lubas *KoPS* II samba raha investeerida kõigisse tavalise investeerimiskonto varaklassidesse, edaspidi tuleb pensioni investeerimiskonto puhul piirduda TuMS § 17¹ lõike 2 punktides 1–8 ja lõikes 3 nimetatud finantsvaraga. Pensioni investeerimiskonto investeerimisvõimalused laienevad pandikirjade võrra; ühisrahastusse ega krüptovarasse, kus riskid on kõrgemad, pensioniraha investeerida ei saa. Pensioni investeerimiskonto kaudu tehtavatel investeringutel puuduvad ka mahupiirangud.

Arvestades pensioni investeerimiskonto suhtes kehtivaid täiendavaid nõudeid ja piiranguid ning II samba reegleid laiemalt (investeringute tegemiseks saab kasutada vaid II samba raha, raha ei saa välja võtta muul viisil, kui *KoPS* ette näeb, enne pensioniiga II sambast lahkudes tuleb välja võtta kogu raha, mis on II sambasse kogutud, pensioni investeerimiskonto puhul peab olema tagatud, et investeringutelt laekub raha tagasi vaid pensioni investeerimiskontole jne),

vajab täiendavalt analüüsimist, kas näiteks investeringuid ühisrahastusse oleks tehniliselt üldse võimalik pensioni investeerimiskonto puhul kasutada.

Erinevalt tavalisest investeerimiskontost ei laiendata eelnõuga ka isikute ringi, kes pensioni investeerimiskontot pakkuda saavad. Vastavalt KoPS § 3¹ lõikele 1 saab pensioni investeerimiskontot pakkuda vaid krediidasutus (või ka krediidasutuse Eesti filiaal), kes on pensioniregistri kontohalduriks. Investeerimisühingud ja makseasutused, kes edaspidi saavad hakata pakkuma tavalise investeerimiskonto teenust, pensioniregistri kontohalduri staatust omada ei saa.

Kontohalduri staatus on vajalik Pensionikeskuse ja pensioni investeerimiskonto pakkuja vahelise infovahetuse ja raha liikumise korraldamiseks. Krediidasutuse puhul on pensioniraha seni, kuni see on pensioni investeerimiskontol ja seda ei ole investeringutesse suunatud, kaitstud hoiuste tagamise skeemiga. Investeerimisühingute ega makseasutuste kontodel olev raha hoiuste tagamise skeemi alla aga ei kuulu. Neist kaalutlustest lähtuvalt eelnõu pensioni investeerimiskonto pakkujate ringi ei laienda.

Eelnõu § 3 sisaldab seaduse jõustumissätet. Maksumaksja jaoks soodsa iseloomuga muudatused jõustuvad üldises korras ja neid on kavas rakendada tagasiulatuvalt alates 2024. aasta 1. jaanuaril algava maksustamisperioodi algusest.

Kuna eelnõu § 1 punktis 3 olev muudatus, millega välistatakse investeerimiskonto finantsvara hulgast tegevusloata väikefondi osakud, on erinevalt muudest TuMSi muudatustest piirava iseloomuga, sätestatakse selle jõustumise kuupäevaks 2025. aasta 1. jaanuar. Samal kuupäeval jõustuvad ka krüptovaraga seotud sätted ja eelnõu § 1 punktiga 24 kehtestatavad rakendussätted.

Kogumispensionide seaduse muudatus jõustub üldises korras.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõu sisaldab Eesti õiguses uusi termineid „krüptovara“, „krüptovarateenuse osutaja“ ja „ühisrahastusplatvorm“, mis tulenevad otsekohalduvatest Euroopa Liidu õigusaktidest – vastavalt MiCA määrusest ja ühisrahastuse määrusest.

Ühisrahastusteenuse osutaja mõistet on kasutatud väärtpaberituru seaduses, mille § 2 lõige 2 näeb ette seaduse teatud sätete kohaldamise nendele ühisrahastusteenuse osutajatele, kelle teenuseid reguleerib ühisrahastuse määrus.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele ja põhiseadusele

Eelnõu vastab Euroopa Liidu õigusele.

Investeerimiskonto finantsvara loetelu laiendamisel käsitletakse finantsvarana MiCA määruse reguleerimisalasse kuuluva krüptovarateenuse osutaja vahendusel või emitendilt soetatud krüptovara ja ühisrahastuse määrusele alluva ühisrahastusteenuse osutaja vahendusel soetatud finantsinstrumente, niisiis on muudatused kooskõlas EL toimimise lepingus sätestatud kapitali ja teenuste vaba liikumise põhimõttega. See kehtib ka investeerimisühingute, makseasutuste ja e-raha asutuste kohta, kes peavad olema asutatud Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis.

Kavandatavad muudatused on maksumaksjate jaoks soodsad ega piira nende põhiseadusest tulenevaid põhiõigusi ja vabadusi. Erandiks on tegevusloata väikefondide osakute välistamine investeerimiskonto finantsvara loetelust. Tulumaksuseaduses sätestatav piirang on siiski sekundaarse iseloomuga, sest krüptovaraturu seaduse eelnõus sisalduva investeerimisfondide seaduse muudatusega piiratakse üldse tegevusloata väikefondide aktsiate või osade pakkumist jaeinvestoritele, kehtestades muuhulgas investeringu minimaalse summa 10 000 eurot investori kohta. Eelduslikult ei ole sellised fondid oma kõrgema riskitaseme tõttu ka investeerimiskonto sihtrühmale suunatud, kuid kuna nende üle finantsjärelevalvet ei tehta, pole andmeid, kas või mil määral on füüsilised isikud investeerimiskontot kasutades sellistesse fondidesse investeerinud.

Lisaks kõrvaldatakse eelnõuga Euroopa Liidu rikkumismenetluse algatamise oht seoses mitteresidendist kindlustusandjate kinnisvaratulu diskrimineeriva maksustamisega võrreldes residendist kindlustusandjatega.

6. Seaduse mõjud

Eelnõuga kavandatavad tulumaksuseaduse muudatused on nii maksumaksjate kui ka finantsteenuste pakujate jaoks soodustava iseloomuga. Ainus piiravat laadi muudatus eelnõus on tegevusloata väikefondide osakute välistamine investeerimiskonto lubatud finantsvara hulgast.

Muudatustega kaasajastatakse investeerimiskonto reeglistikku ja muudetakse see paindlikumaks ning väikeinvestorite vajadusi paremini arvestavaks. Tulumaksukohustust edasi lükates on võimalik investeerida kõigisse enim kasutatavatesse finantsinstrumentidesse ning senisest enamate teenusepakujate kaudu. See aitab eeldatavalt kaasa investeerimiskontode arvu ja üldise investeerimisaktiivsuse suurenemisele ning pikemas plaanis ka inimeste finantsseisundi parandamisele, mis omakorda võiks tuua tulevikus kaasa suurema tulumaksu laekumise kapitalituludelt.

Investeeringutulude maksustamine viiakse enam kooskõlla maksevõimelisuse põhimõttega, kuna investeerimisega seotud kahju ja kulusid saab tulust või kasust maha arvata nii investeerimiskonto kasutamisel kui ka n-ö tavasüsteemis investeerides.

Muudatused suurendavad investorite motivatsiooni teha finantsinvesteeringuid selleks äriühingut asutamata, sest vähenevad äriühingu kaudu investeerimise eelised füüsilise isikuna investeerimisega võrreldes.

Seaduse rakendamisega ei ole ette näha mõju regionaalarengule, elu- ja looduskeskkonnale, riigi julgeolekule ega riigiasutuste korraldusele. Ette on näha mõju majandusele ja kaudsemalt võib mõju avalduda ka sotsiaalvaldkonnale.

Investeerimiskonto lubatud finantsvara nimekirja laiendamine

Kaasnev mõju: majandusele

Sihtrühm on residendist füüsilised isikud, kes tegelevad investeerimisega investeerimiskontot kasutades. Sihtrühmas on ka füüsilised isikud, kes on investeerinud ühisrahasuse instrumentidesse või krüptovarasse n-ö tavasüsteemis, kuid soovivad seda edaspidi teha investeerimiskonto kaudu.

2022. aasta eest esitatud residendist füüsilise isiku tuludeklaratsioonis (FIDEK) deklareeris investeerimiskonto kasutamist 47 599 inimest. Kokku esitati 2022. aasta eest 781 766 residendist füüsilise isiku tuludeklaratsiooni. Seega kasutas 2022. aastal investeerimiskontot ca 6% maksumaksjatest.

Võrdluseks võib tuua samad näitajad 2021. aasta eest esitatud FIDEKite põhjal – siis oli 766 583 FIDEKi esitaja seas 38 310 investeerimiskonto deklareerinut. Niisiis on investeerimiskonto kasutajate osakaal maksumaksjate hulgas aastaga ca 1 protsendipunkti võrra kasvanud¹⁵, kuid sihtrühmana siiski pigem tagasihoidlik.

Mõju ulatus sõltub maksumaksjate käitumise muutusest.

Mõju avaldumise sagedus on iga-aastane ja pidev. Tehniliselt avaldavad muudatused esmakordselt mõju 2025. aasta kevadel 2024. aasta eest FIDEKi esitamisel.

Ebasoovitavate mõjude risk: kui muudatuste mõjul suurenevad investeeringud ühisrahastuse instrumentidesse ja krüptovarasse kui kõrgema riskitasemega finantsvaradesse, võib see ebaõnnestunud investeeringu puhul tuua investoritele kaasa rahalisi kaotuseid. Investeerimisrisk ei ole siiski neile instrumentidele ainuomane, vaid kaasneb suuremal või väiksemal määral igasuguse investeeringuga ja seda ei ole võimalik täielikult maandada ka finantsjärelevalve abil.

Kaudsemalt on mõjutatud sihtrühm ka pandikirju väljastavad pangad, samuti ühisrahastusteenuse osutajad, kelle tegevust reguleerib ühisrahastuse määrus, ja krüptovarateenuse osutajad, kelle tegevust reguleerib MiCA, kuna nende pakutavate finantsinstrumentide investeerimiskonto finantsvara hulka lisamine suurendab eeldatavasti selliste instrumentide populaarsust füüsilisest isikust investorite silmis.

EL ühisrahastusmääruse kohaselt pidid määruse kohaldumisaslasse kuuluvad ühisrahastusteenuse osutajad saama Finantsinspeksioonilt tegevusloa 2023. aasta 10. novembriks. Novembri lõpu seisuga on Finantsinspeksiooni turuosaliste registrisse¹⁶ kantud kaks Eesti ja 12 ülepiirilist ühisrahastusteenuse osutajat.

Mõju krüptovarateenuse osutajatele avaldub pisut hiljem, kuna MiCAT hakatakse rakendama 2025. aasta jooksul.

Finantsvaralt saadud kasu ja kahju tasaarvestamise võimaluse laiendamine

Kaasnev mõju: majandusele

Sihtrühm on ühisrahastuse instrumentidesse ja krüptovarasse investeerivad residendist füüsilised isikud, kes teevad selliseid investeeringuid investeerimiskonto väliselt ehk n-ö tavasüsteemis.

¹⁵ Suurem areng toimus siin 2021. aastal, mille kohta investeerimiskonto deklareerijate arv kasvas 2020. aasta 16 693 inimeselt 38 310 inimeseni.

¹⁶ <https://fi.ee/et/investeerimine/uhisrahastusteenuse-osutajad/uhisrahastusteenuse-osutajad>

Kuna ühisrahastuse kaudu teenitud tulu deklareeritakse praegu muu samaliigilise tulu hulgas (nt intressid), siis puuduvad andmed ühisrahastuse investeringuid teinud inimeste arvu ja selliste investeringute suuruse kohta.

Krüptovaralt saadud kasu deklareeris 2022. aasta kohta 5304 inimest summas 16 792 340 eurot, millelt tasuti tulumaksu 3,4 miljonit eurot. (Võrdluseks 2021. aasta eest deklareeris 6745 inimest sellist kasu 57 miljonit eurot, millelt tasuti 11 miljonit eurot tulumaksu.) Krüptovaraga tehtud tehingute koguarvu kohta andmed puuduvad.

Mõju ulatus sõltub maksumaksjate käitumise muutusest. Kahjude mahaarvamise lubamine vähendab küll maksustatavat summat (maksubaasi), kuid motiveerib eeldatavasti krüptovaralt saadud kasu deklareerima ka selliseid maksumaksjaid, kes seda seni teinud ei ole.

Mõju avaldumise sagedus on iga-aastane. Investeeringutelt saadud kahju deklareeritakse kord aastas esitatavas füüsilise isiku tuludeklaratsioonis (ühisrahastuse puhul esmakordselt 2025. aasta kevadel 2024. aasta eest esitatavas FIDEKis).

Ebasoovitavate mõjude risk puudub.

Tegevusloata väikefondi osakute välistamine investeerimiskonto finantsvara hulgast

Kaasnev mõju: majandusele

Sihtrühm on tegevusloata väikefondide valitsejad, keda on Finantsinspektsiooni turuosaliste registris praegu registreeritud 78.¹⁷ Selle kohta, kas või millises ulatuses on residendist füüsilised isikud investeerimiskontot kasutades sellistesse fondidesse investeerinud, andmeid pole.

Mõju ulatus on eeldatavasti väga väike.

Mõju avaldumise sagedus on ühekordne. Alates 2025. aasta 1. jaanuarist ei ole füüsilistel isikutel enam võimalik investeerimiskontot kasutades selliste fondide osakutesse investeerida. Tulumaksuseaduse § 17¹ lõike 6 kohaselt kohaldatakse finantsvara suhtes sätestatud ka vara suhtes, mis soetati finantsvarana, kuid mis selle võõrandamise, sellelt tulu saamise või lepingu lõppemise ajal ei vasta enam finantsvarale sätestatud nõuetele. Seega ei mõjuta finantsvara määratluse muutmine potentsiaalselt juba soetatud fondiosakute staatust finantsvarana.

Ebasoovitavate mõjude risk: muudatus võib kaudselt riivata tegevusloata väikefondi valitsejate põhiseaduse §-s 31 sätestatud ettevõtlusvabadust, kuid tegemist ei ole ebaproportsionaalse riivega. Maksusoodustust (maksukohustuse tähtajatu edasilükkamine) kasutades investeerimise võimaldamine on põhjendatud üksnes finantsjärelevalve all olevate teenusepakujate puhul. Tegevusloata väikefonde ei lisatud finantsvara loetellu teadlikult, vaid need lisandusid sinna investeerimisfondide seaduse muudatuse tulemusena automaatselt.

Mitteresidendist kindlustusandjate teatud tulu tulumaksust vabastamine

Kaasnev mõju: majandusele

¹⁷<https://www.fi.ee/et/investeerimine-0>

Sihtrühm on sellised mitteresidendist kindlustusandjad, kellel ei ole Eestis püsivat tegevuskohta ja kes saavad Eestis tulu seoses kinnisasjaga, mis on investeerimiskontole alusvara. Puuduvad andmed, mis võimaldaksid hinnata, kas ja kui palju selliseid tulu saamise juhtumeid esineb.

Mõju ulatus on eeldatavasti väga väike või olematu. Muudatuse põhjus on potentsiaalne EL rikkumismenetlus ja puuduvad igasugused andmed probleemi esinemise kohta praktikas.

Mõju avaldumise sagedus ei ole teada.

Ebasoovitavate mõjude risk puudub.

Kogumispensionide seaduse muudatus

Kaasnev mõju: majandusele

Sihtrühm on II sambaga liitunud inimesed, kes kasutavad investeringute tegemiseks pensioni investeerimiskontot. 2023. aasta 12. detsembri seisuga on pensioni investeerimiskontosid avatud 7 715 ja nendega seotud aktiivseid investoreid (st inimesi, kes teevad II samba sissemakseid ja kelle II samba aktiivne valik on PIK), on 4 839.¹⁸ Pensionikogujaid on II sambas kokku u 512 800, mis tähendab, et aktiivsed PIKi investorid on neist 0,9%. Seega on sihtrühm väga väike.

Mõju ulatus sõltub laiemalt pensionikogujate, aga eelkõige PIKi investorite käitumise muutusest. Eelnõu laiendab investeerimisvõimalust pandikirjadele, mis riskitasemelt on võrreldavad hoiustega. Arvestades ka sihtrühma suurust, saab mõju kokku pidada väikseks.

Mõju avaldumise sagedus on pidev.

Ebasoovitavate mõjude risk puudub.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse rakendamine eeldab mõningaid muudatusi Maksu- ja Tolliameti e-maksuameti infosüsteemis seoses 2025. aastal 2024. aasta eest esitatavate füüsilise isiku tuludeklaratsioonide arendusega. Kulu tehakse Rahandusministeeriumi haldusala ülekantavatest vahenditest.

2022. aasta eest esitatud füüsilise isiku tuludeklaratsioonil deklareeris investeerimiskonto kasutamist 47 599 inimest ja tulumaksuga maksustatav summa (investeerimiskontole tehtud sissemakseid ületavad väljamaksed) oli 10 028 127 eurot.

Tulumaksuseaduse muudatuste jõustumisel võib tulumaksu laekumine mingil määral väheneda, kuna need võimaldavad tulumaksukohustuse edasi lükkamist senisest enamatel juhtudel, nt ühisrahasustesse ja krüptovarasse tehtud investeringutest saadud tulu puhul, millelt praegu makstakse tulumaksu tehingupõhiselt.

¹⁸ <https://www.pensionikeskus.ee/statistika/ii-sammas/pension-i-investeerimiskonto-ulevaade/>

Füüsilise isiku tulumaksubaasi ning sellelt tasutavat tulumaksu võivad vähendada ka finantsvaradelt saadud kasu ja kahju tasaarvestamise võimaluse laiendamine ja muudatused, mis võimaldavad füüsilisel isikul investeerimiskonto väliselt tehtud investeeringutelt saadud tulust või kasust lisaks otsestele tehingukuludele maha arvata erinevaid kaudseid kulusid nagu väärtpaberikonto haldustasu. Kuna selliseid kulusid praegu kusagil ei deklareerita, pole nende suurust ja potentsiaalset mõju tulumaksu laekumisele võimalik hinnata.

Muudatused suurendavad Maksu- ja Tolliameti töökoormust maksumaksjate nõustamisel ja maksukohustuse täitmise õigsuse kontrollimisel.

8. Rakendusaktid

Eelnõuga kavandatavate muudatustega seoses tuleb teha tehnilist laadi muudatusi rahandusministri 14.06.2011. a. määruses nr 30 „Residendist füüsilise isiku tulu deklareerimine“.

9. Seaduse jõustumine

Maksumaksja jaoks soodsa iseloomuga muudatused jõustuvad üldises korras ja neid on kavas rakendada tagasiulatuvalt alates 2024. aasta 1. jaanuaril algava maksustamisperioodi algusest.

Eelnõu § 1 punktis 3 olev muudatus, millega välistatakse investeerimiskonto finantsvara hulgast tegevusloata väikefondi osakud, on erinevalt muudest TuMSi muudatustest piirava iseloomuga, seetõttu on selle jõustumise kuupäev 2025. aasta 1. jaanuar. Samal kuupäeval jõustuvad ka krüptovaraga seotud sätted (MiCA määrust hakatakse rakendama 2025. aasta jooksul) ja eelnõu § 1 punktis 24 olevad rakendussätted.

Kogumispensionide seaduse muudatus jõustub üldises korras.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks ministeeriumidele ja arvamuse avaldamiseks Maksu- ja Tolliametile, Eesti Maksumaksjate Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Eesti Pangaliidule, MTÜle FinanceEstonia, Nasdaq Tallinnale, Eesti Pangale, Finantsinspeksioonile ja Õiguskantsleri Kantsleile.

Ettepanekuid või märkusi eelnõu kohta esitasid Justiitsministeerium, õiguskantsler, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Pangaliit, Eesti Pank ja Lightyear Europe AS (kelle ettepanekutega ühines ka MTÜ FinanceEstonia) ning need on kajastatud seletuskirja lisa olevas tabelis.